त्रिधा विदुषोक्तमानं कण्डनप्रस्फोटनाभ्यामिति शेषः। पवित्रान्तर्हितानं पवित्रम् अन्तर्हितं व्यवहितं येषां तानं। तेन चरुस्थाल्याश्चतुरायं पवित्रं निःक्षिप्य तण्डुलानं निक्षिपेत्। कुशलघृतमिवेति कुशलेन पाकनिपुणेन घृतं यथा न दग्धं नातिक्लिन्नं न मन्दपक्वं यथा स्यात्तथा स्थालीपाकं श्रपयेत्। अतएव छन्दोगपरिशिष्टम्। "खंगाद्योक्ता चरुः स्विन्नोऽप्रदग्धोऽकठिनः शुभः। न चातिशिथिलः पाको न च वीतरसो भवेत्"। वीतरसोगालितमण्डः। प्रदक्षिणमुदायुवासति प्रदक्षिणावर्त्तं यथा स्यात्तथा मेक्षणेन जर्हुमीषन्मिश्रयन्। यु मिश्रणे इत्यस्य रूपमेतत्। घृतमित्यभिघार्य्येति स्फुटितम्। चरुमाज्यस्रवेणाप्लाव्य उदगग्नेरुत्तरस्याम् उत्तार्य्य प्रत्यभिघारयेत् पुनर्घृतेन तथा सेचयेत्। दृषोत्खनं तु अभिघारणद्वयात् पूर्वं ज्वलदङ्गारेण विद्योतनद्वयमाह छन्दोगपरिशिष्टम् "अधिश्रितमवद्योत्य सुश्रितङ्गाभिघारयेत्। घृतेन सेचयेत् पश्चात् पुनरेवाभिघारयेत्"। मेक्षणादीन्याह छन्दोगपरिशिष्टम् "दध्नो जातीयमिध्मार्द्धप्रमाणं मेक्षणं भवेत्। दर्वी वार्क्षी पृथ्वेमसवदानक्रियाक्षमम्"। दध्मार्द्धप्रमाणं प्रादेशद्वयमिध्मस्य प्रमाणं परिकल्पितमिति तदर्द्धम् एवेव दर्वी विशेषस्तु महाकुवे। "दर्वी द्वाङ्गुलपृथ्वपा तरीवेण तु मेक्षणम्। सुवस्तोदुखले वार्क्षे स्रावते शुद्धे तथा। दध्नाप्रमाणे भवतः स्रुवं वैष्णवमेव च"। अत्र तिर्य्यगूर्द्ध्वमित्यादि वैष्णवमेव चेत्यन्तेन चर्वङ्गमभिधाय भूमिस्पर्शपरिमण्डलकृतविस्तारं कुर्यादित्युक्तम्"।

स्थाल्यां पाकपात्रे पाकः पच्यमानः। २पाकभाजने पच्यमाने। चातुर्मास्यादौ तत्पाके फलं ति० त० दर्शितं "अभक्षे सन्ति दीर्घां स्थालीपाकमभक्षयन्"।

स्थालीपुलाक पु० स्थालीस्थाः पुलाकास्तण्डुलाः सन्त्यत्र एकधर्मतोत्पादकत्वेन अच्। मीमांसकोक्ते "स्थालीस्थास्तण्डुला एते सर्वे विकृतिभागिनः। एकधाग्निसंयोगभागित्वात् प्रतिपन्नवत्"इत्यनुमानकल्पे स्थालीभेदे यथा एकस्य प्राकदर्शनेन अन्येषां पाकप्रागभावः एवं एकरूपाणां सर्वेषामेकधर्मोत्पादकत्वमित्येवंरूपोत्पादनम्।

स्थालीविल न० ६त०। स्थालीस्थे मूलभागे तदर्हति छ यत वा। स्थालीविलीय (ल्य) तण्डुलादौ त्रि० वि०कौ०

स्थालीवृत्त पु० स्थाल्ये-वृत्तः। १अन्नस्थाकारे स्थालीवर्त्तिवाधने २वृत्तभेदे। "स्थालीवृत्तो लघुः स्राङ्गुवरलिङ्गः। कटुपाकरसः प्राही विषपित्तकफापहः"भावप्र०

स्थावर त्रि० स्था-वरच्। १अचले २स्थिरे इत्यादौ स्थाटौ च अमरः। "स्थावरं जङ्गमञ्चैव यद्यपि स्वयमार्जितम्" स्मृतिः। ३पर्वते पु० ४धनुर्गुणे न०त्रिका। स्थावरसर्गश्च षड्विधः सर्गशब्दे ५२५० पृ० दृश्यः। स्थावरधनं च संविभक्ते क्रेतरि सति असंविभक्ताय न विक्रेयं यथोक्तं महानिर्वा०१२उ० "स्थावरं धनमन्यस्मै स्थिते सान्निध्यवर्त्तिनि। योग्ये क्रेतरि विक्रेतुं न शक्तः स्थावराधिपः। सान्निध्यवर्त्तिनां जातिः सवर्णो वा विशेषतः। तयोरभावे सुहृदो विक्रेतिच्छा गरीयसी। निर्णीतमूल्ये पण्येन स्थावरस्य क्रयोद्यमे। तन्मूल्यवेत वसीपस्थो राति क्रेता न चापरः। मूल्यं दातुमशक्नुवेत् सम्मतो विक्रयेऽपि वा। सन्निधिस्थसदान्यस्मै गृही शक्नोति विक्रये। क्रीतस्येत् स्थावरं देवि। परोक्षे प्रतिवासिनः। अवश्यदेव तन्मूल्यं दत्वाऽसौ प्राप्नुमर्हति। क्रेता तत्र गृहारामान् विनिर्माति भुनक्ति वा। मूल्यं दत्वाऽपि नाप्नोति स्थावरं सन्निधिस्थितः। "स्थावरे विक्रयो नास्ति कुर्य्यादाधिमतुत्तया"स्मृतिः। स्थावरस्य क्रेतवविक्रयनिषेधात् विक्रयेऽपि कर्त्तव्ये सहिरण्यसुदकं दत्वा दानरूपेण विक्रयः कर्त्तव्य इति" मिता०। "एकोऽपि स्थावरे कुर्य्याद् दानाधमनविक्रयम् आपत्काले कुटुम्बार्थं धर्मार्थं च विशेषतः" स्मृतिः। "संविभागक्रयप्राप्तं पित्र्यं द्रव्यञ्च बान्धवः। स्थावरं सन्निधिप्राप्तो भुक्त्वा, कालिङ्गमेधया"। "पौदाविके यदा स्वीयां स्वातन्त्र्यं परिकीर्त्तितम्। विक्रये चैव दाने च वर्त्तेत स्थावरेष्वपि" भाला०। "भर्त्रा प्रीतेन यद्दत्तं स्त्रिये तत्स्त्रिन् मृतेऽपि च। वा अन्यासमर्थायात् दद्याद्वा स्थावराहते" नारदः। "अविभक्तं स्थावरं यत् सर्वैर्भोज्यं तद्भवेत्। विभक्तं स्थावरं भाज्यं भान्योटर्थैः समन्वितम्" यमः। "सर्वेषां तुल्यरूपं स्यां सोदरासोदरा अपि"इति" श्रीदत्तः। [राजनि० २स्थावरप्रभूतौ त्रि०]

स्थावरादि द्व० स्थावरमादिर्हेतुर्यस्य। [वसनाभविषे

स्थाविर न० स्थविरस्य भावः अण्। दहत्वे अमरः। तत्र वृद्धतिवर्षोपगमे भवति "आशीरुत्पाद्य. भवेद्वाक्यस्तरुणस्तत उच्यते। दहः कात् वृद्धतेरूर्ध्वं वर्षीयान् नवतेः परम्" स्मृतिः। [अमरः २अलसमुद्गुदे च मेदि०]

स्थासक पु० स्था-ष-स्वार्थे क। १अलङ्कारे २चर्चिके

स्थासु त्रि० स्था-स्नु। [स्थितिशीले अमरः "ध्रुवादिवः स्था-